

MAX-PLANCK-GESELLSCHAFT

MAX-PLANCK-INSTITUT
FÜR EUROPÄISCHE RECHTSGESCHICHTE
MAX PLANCK INSTITUT
EURÓPAI JOGTÖRTÉNET

www.rg.mpg.de

Max Planck Európai Jogtörténeti Intézet

kutatási tanulmányok sorozata

ISSN 2699-0903 Frankfurt am Main

No. 2014-08 <http://ssrn.com/abstract=2532916>

Thomas Duve

Jogtörténeti összefonódások. Bevezető megjegyzések

Kivonat a következőkből:

Duve, Thomas (szerk.) (2014), Entanglements in Legal History: Max Planck Institute for European Legal History: Fogalmi megközelítések, Global Perspectives on Legal History Max Planck Institute for European Legal History
Open Access Publication, Frankfurt am Main

<http://dx.doi.org/10.12946/gplh1>

Közzétéve Creative Commons cc-by-nc-nd alatt 3.0

Jogtörténeti összefonódások. Bevezető megjegyzések

A jogászok világszerte évtizedek óta tanúi a 'transznacionális jog' dinamikus fejlődésének.¹ Látszólag újfajta normatív rendek jelennek meg, amelyek függetlenek az állami és nemzetközi jogtól, vagy annak árnyékában léteznek. Az olyan témákat, mint a 'globális alkotmányosság', a 'globális jogi pluralizmus' vagy a "szabályozási hibridizáció", a transznacionális jog egyre növekvő számú kutatója intenzíven tárgyalja, néha az "általános jogtudomány" címszó alatt.² A globális kommunikáció fokozta a hibridizációt, a fordítás, a normatív lehetőségek reprodukciójának dinamikus folyamatát nagyon eltérő helyi körülmények között.

A jogtörténészek nem hagyhatják figyelmen kívül ezt a fejleményt.³ Ehelyett szakmai tapasztalataiknak arra kell készítenniük őket, hogy részt vegyenek ezekben a vitákban. A jogtörténeti kutatások nagyrészt olyan időkkel és terekkel foglalkoznak, amelyekben a "modern állam" fogalma nem létezett, vagy a korlátozott államiság történelmi helyzeteivel. Európában például a római és a kánoni jog középkori recepciójával foglalkozó kutatások generációi értékes betekintést nyújtanak a normatív lehetőségek elsajátításának és reprodukálásának összetett folyamataiba az európai középkorban és a kora újkorban, valamint a különböző hatóságok és szereplők ebben játszott szerepébe. Az ezekre az időszakokra vonatkozó kutatások olyan világokba repítenek bennünket, amelyek nagyon különböznek attól a "modern világtól", amelyet Christopher A. Bayly idéz, és amely alakította az alábbiakról alkotott képünket

- 1 A transznacionális jogról lásd Zumbansen (2012); Cotterell (2012); a jogtudományi kihívásokról Sieber (2010), Amstutz (2013), a jogi oktatásról Menkel-Meadow (2011).
- 2 Például a "globális alkotmányosságról" Peters / Armingeon (2009); Paulus (2009); Cohen (2012); Tamanaha (2001); Twining (2009); Berman (2012); Kjaer (2013).
- 3 Lásd a jogtörténet szempontjából Duve (2014). Az e kérdések történeti megközelítésének szükségességére vonatkozó legújabb megnyilvánulásokhoz lásd például Brunkhorst (2012); Glenn (2013); Fassbender / Peters (2012); Koskenniemi (2014).

normatív rendet, és közös szókincset hozott létre világnézeteink kifejezésére⁴ - de ez a folyamat talán a végéhez közeledik. Hasonló módon a 19. és 20. századnak szentelt jogtörténet jelentős figyelmet szentelt az európai jog "recepciójának" az Európán kívüli területeken, különösen a szakértői tudás és az "európai" eszmék Európán kívüli átadásának és terjesztésének. Így a jogtörténet szinte mindig is hordozhatott a szó tágabb értelmében vett 'transznacionális' dimenziót, ⁵különösen a nacionalizmus európai elterjedése előtti és utáni történetek figyelembevételével. Munkánk a normativitás 'átadásával', 'átültetésével' vagy 'fordításával' kapcsolatos kérdések széles körével foglalkozott. Szinte mindig azzal a kihívással kellett szembenéznünk, hogy a normatív reprodukciós folyamatokat gyorsan változó történelmi környezetben írjuk le és elemezzük, amelyek nem hasonlítanak, de nem is különböznek annyira azoktól, amelyeket ma megfigyelünk. A jog és a jogi gondolkodás globalizációja nem új jelenség.⁶ Így a jogtörténetnek hozzá kell tudnia járulnia ahhoz a növekvő reflexióhoz, amely arról szól, hogy a különböző normatív rendek hogyan keletkeznek, hogyan hatnak egymásra, hogyan fejlődnek.

A jogtörténet egyes hagyományainak fogalmi alapjai azonban nem fejlődtek olyan ütemben, mint más tudományterületeken. A hiányosságok és repedések még szembetűnőbbek, ha ezt a tudományágat a Global Studieshoz, különösen a globális vagy transznacionális történelemhez hasonlítjuk, amelyet a kutatási módszerekről és fogalmakról folytatott intenzív viták jellemeznek. Úgy tűnik, hogy az európai jogtörténet nem fordított nagy figyelmet ezekre a vitákra, ⁷ahogyan például a "*Derecho indiano*" tudománya sem, amely a spanyol monarchia tengerentúli területeinek jogtörténetét vizsgálja a kora újkorban. A jogtörténeti kutatások központi és klasszikus területein, például az alkotmányosság vagy az emberi jogok története terén végzett fontos munkák, valamint az összefüggések és kölcsönös függőségek rekonstruálásához szükséges globális perspektívák és módszerek létrehozásának szükségességéhez való ragaszkodásuk nem kapott jelentős szerepet.

4 Bayly (2004).

5 Lásd erről a kifejezésről és a "nacionalizmus kora" előtti történetekre való használatáról Saunier (2009); Yun-Casalilla (2007); a korai globalizáció kritikai perspektíváját lásd Emmer (2003); e kötetben Fernández Castro szentel néhány gondolatot e problémának.

6 Kennedy (2006).

7 Lásd például: Cairns (2012); Ibbetson (2013), valamint a Sordi (2013) című könyvben található írásokat. (2013). A közelmúltban készült kritikai áttekintést és reflexiót lásd Duve (2012); Costa (2013).

a kontinentális Európa főáramú jogtörténeti tudományára gyakorolt hatása.⁸ Részben ugyanez vonatkozik a jogelmélet és az összehasonlító jog keretében kialakult diskurzusokra is.⁹

E helyzet miatt fontosnak tűnt, hogy áttekintést készítsünk a transznacionális jogtörténetben ma használt fogalmakról. Milyen módszereket és elméleteket használnak a jogtörténészek a különböző normatív rendek kölcsönhatásának történelmi folyamatainak rekonstruálására? Miért ezeket a fogalmakat használják, és miért nem másokat? Melyek e módszertani eszközök egyes erősségei és gyengeségei?

A kötet célja, hogy bemutasson néhány konkrét választ ezekre a kérdésekre, valamint hogy példákat kínáljon olyan módszertanokra, amelyek alkalmasak a történelmi normatív rendek dinamikájának elemzésére, különösen azokéra, amelyek az intenzív, határokon átnyúló kommunikációs folyamatok eredményeként jöttek létre. Arra kértük a jogtörténészeket, hogy analitikusan fogják fel a jogot, ahogyan az úgymond "mozgott", annak teljes tudatában, hogy a "mozgás" metaforája magában hordozza annak kockázatát, hogy az esszencializmus tévedését erősíti, és alábecsüli a csere, a kommunikáció és a reprodukció összefonódott folyamatában rejlő kondicionáló és destabilizáló tényezőket. Mégis, nem volt célunk, hogy annyira az elméletre összpontosítsunk, vagy hogy a transznacionális jogtörténet megismeréséhez konkrét módszertanokat írjunk elő. Ehelyett ebben a kötetben arra fordítjuk figyelmünket, hogy a transznacionális jogtörténetek hogyan íródnak ténylegesen a mindennapi kutatásban. Hasonlóképpen nem volt szándékunk az sem, hogy vitánkat egyetlen privilegizált fogalomra korlátozzuk. Éppen ellenkezőleg, attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy nem létezik egyetlen, minden jogtörténeti kutatás számára megfelelő kulcsfogalom, a kutatási hagyományaink kritikai értékelését kértük, amely szembeállítja az 'összefonódott jogtörténetek' új megközelítéseinek erősségeit és gyengeségeit.

Így a kötet első, 'A transznacionális jogtörténet hagyományai' című része a posztkoloniális és globális tanulmányok tükrében vizsgálja felül a jogtörténeti kutatások konkrét eredményeit és hiányosságait. Reflexiók

8 Lásd például Clavero (2005), Armitage (2007), Moyn (2010), Thornhill (2011) fontos munkáit; nyilvánvalóan vannak olyan területek, mint a nemzetközi jog története, amely erőteljesen nyitott a történelem posztkoloniális olvasataira felé - lásd a Vec (2011) áttekintését, és kialakulóban van a 'globális jogtörténet' diskurzusa, lásd Letto Vanamo (2011), Duve (2012), vagy lenyűgöző példaként arra, hogy milyen összefonódott jogtörténeteket lehet írni Petit (2007).

9 Lásd erről a közelmúltban Seckelmann (2013) kiváló áttekintését.

a saját diszciplináris hagyományainkról, amelyek feltárják az útfüggőségeket, többek között az "európai jogtörténet/hagyományának kritikai beszámolóit, a "kodifikációtörténet", a "hindu jog" kialakulása és az összehasonlító jog módszertani aspektusait.

A második, "Birodalmak és jog" című rész négy cikke azt mutatja be, hogy a birodalmi terekben - például az ókori Római Birodalom befolyási övezetében kötött szerződések révén - kialakult, összefonódott jogtörténetek hogyan elemezhetőek a "narratív transzkulturáció" folyamataként. A "diffúzió és hibridizáció" folyamataként elemzik, hogy a kora újkori Spanyol Birodalomban milyen módon ítékeztek transznacionális intézmények a kereskedők vitáiban, és a birodalom hanyatlása után hogyan épültek ki a többnyelvű terekben a normatív keretek. Végül kiemeljük az úgynevezett "transzler mesterembereit" és azokat a bürokrátákat, akik a gyakorlati összehasonlító jogot vették alapul a német gyarmati jog megtervezéséhez. A kötetben szereplő tanulmányok csak szelektíven vetnek fényt egy nagy területre, de örömmel vettük, hogy legalább egy tanulmányt az ókorról, egyet a kora újkorról és kettőt a 19. század és a 20. század eleji birodalmi világról mutathatunk be.

A harmadik, "A transznacionális jog és a jogtudomány elemzése a 19. században és a 20. század elején" című fejezetben hét esettanulmányt mutatunk be, hogy elgondolkodjunk azon, hogyan lehet a leghatékonyabban elemezni az összefonódott jogtörténeteket. Az értekezések a latin-amerikai polgári jogi kodifikációktól mint 'receptióktól' vagy "normatív transzferektől" és az alkotmányosság összefonódott történetétől mint transz- lációktól és 'jogi transzferektől' a transznacionális jogrendek kialakulásáig a 19. századi nemzetközi jogban, az államcsődök nemzetközi jogában és a transznacionális jogtudomány kriminológiára gyakorolt hatásáig terjednek. Valamennyi cikk módszertani reflexiókat és vitákat folytat a jogtörténeti kutatásban való konkrét alkalmazásokról.

Összefonódások

A transznacionális - vagy globális - tudományosság módszereiről szóló viták a bölcsészettudományok, a kultúratudományok és a társadalomtudományok egyes területein, különösen a történetírás területén, az utóbbi évtizedekben egyre inkább terjednek.¹⁰ A terep túlságosan széles és összetett ahhoz, hogy itt összefoglaljuk, de elég, ha annyit mondunk, hogy

10 Lásd erről Hopkins (2002); Darwin (2009); Sachsenmaier (2011) felméréseit; de Jong (2011); Iriye (2013); Middell (2013).

e vita egyik fő törekvése az, hogy a történelmi valóság eurocentrikus vagy nyugati megközelítésének buktatóit teljes mértékben tudatában lévő kritikai feltárásokba bocsátkozzunk. A kérdés, amelyet folyamatosan igyekszünk feltenni, a következő: Hogyan hagyjuk abba saját kategóriáink és fogalmaink kivetítését azokra a valóságokra, amelyek különböznek azoktól, amelyekből ezek a kategóriák és fogalmak származnak?¹¹ Nyilvánvaló, hogy ez nem új kérdés. Egyes tudósok azonban, különösen a transznacionális vagy globális történelem területén, úgy érezték, hogy a hagyományos történetírás által alkalmazott módszertani-logikai eszközök, annak összehasonlító módszerei, valamint az újabb keletű transzfer történetek nem igazán eléggé fejlettek ahhoz, hogy elkerüljék ezt a tévedést. Sok esetben még az úgynevezett transznacionális történetírás sem tudta hatékonyan átlépni a határt egy koherens transznacionális perspektívával, és ehelyett nemzeti vagy regionális (többnyire európai) paradigmákat, kategóriákat és fogalmakat keresett érvényes kiindulópontként. A transznacionális történelem új megközelítéseit javasolták, hangsúlyozva nemcsak a szomszédos országok és régiók, hanem a távoli globális területek történeteinek elidegeníthetetlen összekapcsolódását is. A posztkoloniális vitákra támaszkodva a tudósok ragaszkodni kezdtek ahhoz, hogy ne csak a gyarmati központok és perifériáik kölcsönös összekapcsolódását elemezzék, hanem a kutatásokat a használt elemzési kategóriák folyamatos kritikai értékelésével egészítsék ki, mind Európában és a nyugati világban, mind pedig azokon a nem nyugati területeken, ahol ezeket a fogalmakat átvették. A fő állítás az, hogy tudományosságunk kategóriáit, periodizációját, episztemikus alapjait újra kellene gondolni, és egy öntudatos, reflexív tudományosság volt az egyetlen módja annak, hogy legalább részben túllépjünk episztemikus pozíciónkon, egyfajta dialektikus mozgásban, a magunkról és a másokról alkotott képek között. Ez a vita felhívta a figyelmet a transznacionális történelemtudomány alapjául szolgáló néhány esszencialista elképzelésre is. Anélkül, hogy homogén terminológiára vagy egyetlen "gondolkodási iskolára" törekednének, néhány globális történész az "összefonódás" vagy "összefonódott történetek" (németül "*Verflechtung*") kékét használta, mint az állításaitak találóan leíró címékét. Úgy gondoltuk, hogy ez egy hasznos terminológia, nevezetesen a vizsgálat mátrixának átalakítására. Mert ahogyan e könyv borítójának illusztrációja is mutatja: az összefonódott helyzetek nem kínálják az egyetlen kiindulópont luxusát. De éppen ez az, amit a transznacionális történelmi munka

11 Dirlik (2002); De Baets (2007); Koskenniemi (2011b). Lásd erről ebben a kötetben különösen Srikantan, Lindner / Kroppenber, Heimbeck, Kemme, Heimbeck, Kemme hozzászólásait.

jogi történetekről szól: Összetett, egymásba fonódó hálózatokról, amelyeknek nincs eleje és vége, és nehéz meghatározni a saját kiindulópontot.¹²

Hagyományok

A transznacionális tudományosság nagyfokú önreflexivitást igényel. Ennek szellemében az első szekcióban szereplő négy hozzászólás a tudományos hagyományok kritikai áttekintését végzi.¹³ A globális történelem által inspirált historiográfiai diskurzusokból, az összehasonlító jogtudományi és a posztkoloniális tanulmányok vitáiból származó perspektívákat és referenciakereteket a céljaink szempontjából értelmes módon egyesítik.

Az első cikk, az "Európai jogtörténet" (Duve) a transznacionális jogtörténeti kutatások talán legmegalapozottabb területére koncentrálna. Röviden bemutatja azokat a történelmi körülményeket, amelyek között ez a tudományterület először megfogalmazódott, hogy elemezze az "európai jogtörténet" fogalmának néhány alapfeltevését, amelyet a második világháború után neves, főként német származású európai írók és gondolkodók alkottak meg. Ezek az alapok valójában Max Weberig vagy Arnold Toynbee-ig vezethetők vissza. A jogtörténetről akkoriban kialakított "klasszikus" eurocentrikus szemlélet fogalmi éket vert Európa és a világ többi része közé. Ebből a nézőpontból az Európán kívüli területeket csupán a jogi diffúzió befogadónak tekintették, ahol az Európában már kiforrott jogrendszerek még gyerekcipőben jártak. Az új transznacionális jogtörténetírás létrehozására alkalmazott módszerek alapvetően egy nagyon is német jogfelfogásból származtak, amely a tanult jogot és annak a kodifikált rendszerek kialakulásához való hozzájárulását helyezte előtérbe. Ugyanakkor a lehetőségekről és korlátokról alkotott elképzeléseiket meghatározó világ csapdájába esve, az akkori nemzedék jogtörténetészei merőben alábecsülték az európai modellek reprodukálásában részt vevő transznacionális szereplők széles körét, így a jogtörténeti tudomány nem jutott túl azon, amit néha diffúziósnek neveznek, a "recep-

- 12 Lásd erről Subrahmanyam (1997); Gruzinski (2001); Werner / Zimmermann (2006); Gould (2007), valamint a Haupt (2001); Haupt / Kocka (2009); Welskopp (2010); Davis (2011) tanulmányait. Lásd még Donlan ebben a kötetben.
- 13 Lásd e szempontokkal kapcsolatban az Rg (222014) egyes írásait is, különösen Sakrani (2014), Koskenniemi (2014).

tion".¹⁴ A modellek asszimilációját és átalakítását szervező "transzfer mesteremberei" által létrehozott, kialakulóban lévő összetett és képlékeny jogi terek dokumentálatlanok maradtak. Ez a cikk egy "decentrikus" elemzést javasol, amely a használt analitikus kategóriák megnyitását jelenti, mint egy módot e hagyomány ellensúlyozására.

Inge Kroppenberg és Nikolaus Lindner cikke az általuk a modern jogtörténet egyik "központi" kérdésének, nevezetesen a kodifikációnak szenteli magát, amely Franz Wieacker szerint "a modern Európa népeinek örömteli tulajdona". Kroppenberg és Lindner bemutatják a weberi paradigma hatását az európai jogtörténet standard narratívájára, valamint azokat a hiányosságokat, amelyeket ez a paradigma eredményezett. Azzal érvelnek, hogy a Weber által kidolgozott és a neoweberiánus jogtörténészek által átvett "kodifikáció" fogalmának alá-fölrendelt strukturális funkcionalizmusa elkerülhetetlenül a jogtörténet egyoldalú látásmódjához vezet, amelyet csak egy 'kulturalista' megközelítés, azaz a jog kulturális elemzése révén lehet leküzdeni. Svájc példáján keresztül mutatják be, hogy a kollektív identitásokat és a nemzetépítési folyamatot hogyan alakították és állították elő a kódexek, és hogy a kodifikáció történetét hogyan kellett más szemszögből újraírni. Tézisek listáját kínálják fel, amelyek egy előzetes keretet alkotnak a modern jogtörténettel, valamint a kodifikáció történetével való foglalkozáshoz globális perspektívából.

Egy másik kritikai elemzést a weberi gondolkodásnak a transznacionális jogtörténet-írásra gyakorolt hatásáról Geetanjali Srikantan kínálja a hindu jog felépítéséről szóló cikkében. A 'hindu jog' kategóriája a 19. század közepe óta, amikor a brit gyarmati adminisztráció a joganyag kidolgozására érkezett, innentől kezdve alakította az indiai jogrendszerrel alkotott képet. Ezt követően, és az okkidentalista szemlélet alapján a 'világi' és a 'vallási' két strukturáló elvet szimbolizált arra vonatkozóan, hogy mi tekinthető jognak, és mi nem. Végül soron Európa Indiáról alkotott képe inkább tükrözte saját kategóriáit, mint magyarázta a hindu jogot. Ugyanúgy, vagy még egy kicsit radikálisabban, ahogy Kroppenberg / Lindner kritizálta a funkcionalizmust, Srikantan úgy véli, hogy a funkcionalista megközelítések önmagukban nem tudják elkerülni elfogult felfogásunk hatását. Ehelyett,

14 Nyilvánvaló, hogy pontosan nem erről van szó, amikor Sean Donlan a 'diffúzió' fogalmát használja ebben a kötetben vagy a Donlan (2015) című könyvben.

Edward Said 'orientalizmusának' keretén belüli elemzést javasol a nem nyugati kultúrákról szerzett európai tapasztalatok megértése érdekében, ami az első lépés a meglévő tudásformák átértékeléséhez.

George Rodrigo Bandeira Galindo kezdetben a posztkoloniális tanulmányokban helyezi el elemzését, amelyet 'a történelmi tapasztalatok földrajzi vizsgálataként' (E. Said) jellemez, és az összehasonlító irodalomra mint a kutatás szervező elvére való strukturális függőségére is támaszkodik. Bandeira Galindo azonban nem annyira a tér fontosságára, mint inkább a jogi átültetések időbeli dimenziójának tudatosítására hívja fel a figyelmet. Reinhard Kramlinger történelmi elméletre támaszkodva azt javasolja, hogy a jogi transzplantációkat úgy tekintsük, mint a tapasztalat és az elvárás közötti szakadék kitöltésére tett kísérleteket a jogi területen. Ugyanakkor a szereplőket vezérlő, mögöttes elvárások történelmi rekonstrukciói alapvető fontosságúvá válnak a jogi transzplantációk megértéséhez, legalábbis a nyugati világban és azokon a területeken, ahol a 'modernitás' kialakult. A "haladás" eszméi, valamint a jogi transzplantációkkal kapcsolatos "prognózisok" kísérletei különösen ígéretes kutatási területnek tűnnek, ahol a komparatív jognak alaposabb (jog)történeti megalapozásra van szüksége. Az ezt követő fejezetek néhány szemléletes példát szolgáltatnak a perspektíva gyümölcsözőségére.

Birodalmak és jog

A birodalom fontos elemzési keretként jelent meg a nemzeti történetírások felbontásához és a kormányzás tágabb térségeinek megértéséhez a 1990 óta. A különböző birodalmak közötti összehasonlítások bőségesek: ókori, kora újkori és modern. A tanulmányok általában kiemelik a jog központi szerepét a birodalmak felépítésében, valamint a formális és informális birodalmak mint kommunikációs terek jelentőségét, amelyek alapvetőek a jog fejlődése szempontjából.¹⁵ Ebben a fejezetben négy tanulmány sorolja fel a jog és a birodalom közötti kapcsolat különböző aspektusait, valamint a jogi birodalmak elemzésének különböző módjait.

15 Lásd erről általános szempontból Allsen (2011); Elliott (2006); Duindam / Harries / Humfress / Hurvits (2013); Burbank / Cooper (2010), Duara (2011); jogtörténeti szempontból lásd például Ross (2008); Koskenniemi (2011a); Benton (2010); Benton (2012); Benton / Ross (2013); Hespanha (2013); Kirkby / Coleborne (2001).

Emiliano J. Buis cikke a görög szerződéseknek a római "nemzetközi jogra" gyakorolt hatásáról nem csupán egy esettanulmány a jogi kommunikációról egy olyan birodalom befolyási övezetében, amely hosszú ideig az európai birodalmak legfőbb példájaként szolgált. A "narratív transzkulturalizációt" is javasolja elméleti keretként az e birodalmi struktúrákon belüli összetett kölcsönhatások megértéséhez. Egy sor kisebb esettanulmányon keresztül mutatja be, hogy a rómaiak hogyan adaptálták a görög szerződéses hagyományt, saját politikai céljaikat követve, még akkor is, ha az akkori hagyományos politikai nyelvet használták. A Fernando Ortíz kubai jogász és antropológus által meghatározott "transzkulturalizáció" lehetővé teszi számára, hogy elemezze a különböző identitások hibridizálódásának folyamatát "egy egységes és összetett társadalom létrehozásában, amely az egymással ütköző (vagy egymást kiegészítő) perspektívák adaptációján alapul". A "transzkulturalizáció" e gondolatának Angel Ramas általi módosítása, amely a "narratív transzkulturalizáció" koncepciójához vezet, és amelyet az 1970-es években a kialakulóban lévő posztkoloniális kritika kontextusában dolgozott ki, segít neki az aszimmetrikus politikai és kulturális struktúrákon belüli alkalmazkodási stratégiák ábrázolásában. Erre a koncepcióra támaszkodva Buis új megvilágításba helyezi, hogy a görög világban a szerződések aláírásának római gyakorlata - lényegében a legyőzöttek szökincsének és modelljeinek kisajátításával - hogyan tette lehetővé a rómaiak számára, hogy magasabb tekintélyt szerezzenek ezekben a politikai terekben. Így Buis bemutatja, hogy a "déli elmélet" (Raewynn Connell) alkalmazása mennyire gyümölcsöző az európai paradigmák által uralt, kialakult kutatási területeken és historiográfiai diskurzusokban.

Ahogy Buis kimutatta, két latin-amerikai értelmiségi, Fernando Ortíz és Angel Ramas jelentős mértékben hozzájárult az aszimmetrikus találkozásból eredő, összefonódott világok történetének megírására szolgáló módszertani eszköztárhoz. Ez bizonyos értelemben a kora újkori Spanyol Birodalom globális dimenzióinak késői intellektuális következménye lehet. Ana Belem Fernández Castro e kötethez való hozzájárulásában egy belső perspektívát kínál erre a spanyol birodalomra, ahogy ő fogalmaz, egy 'jogra épülő birodalomra'. Az összetett monarchia többretegű alkotmányán belül az általa "transznacionális" kormányzati és igazságszolgáltatási intézménynek nevezett intézmény kezdeteire összpontosít: a Kereskedelmi Házra (*Casa de Contratación de las Indias*), amelyet néhány évvel az Indiák felé történő terjeszkedés után alapítottak. A Kereskedelmi Ház joghatósági tevékenységére vonatkozó levéltári forrásokra támaszkodva bemutatja, hogy ez az intézmény nemcsak azért volt "transznacionális", mert a spanyol monarchia részét képező nemzetek sokasága és a spanyolok és a spanyolok közötti

tőkéjükkel részt vettek a kereskedelemben, hanem azért is, mert a Kereskedőház - az ezzel ellentétes kifejezett jogszabály ellenére - olyan kereskedőket is kiszolgált, akik nem voltak kasztíliai polgárok. Így a helyi kultúrába beágyazott bírói gyakorlat a világ különböző részein élő kereskedőkre is hatással volt. A világkereskedelem kialakuló formái így hozzájárultak az európai jogi gyakorlatok elterjedéséhez a kontinens határain messze túlra.

Ugyanennek a Spanyol Birodalomnak a hanyatlása és későbbi összeomlása nemcsak a 19. század eleji függetlenségi mozgalmaknak és az új nemzeti jogrendek kialakulásának nyitotta meg az utat; a harmadik rész három esettanulmányt mutat be az ennek eredményeként kialakult nemzeti jogrendek transznacionális keretezéséről (Andrés Santos; Parise; Zimmermann). A birodalom feldarabolódása is része volt a régi és az új európai és az új amerikai hatalmak közötti politikai és területi átrendeződés hosszú távú folyamatának, amely a jogrendszerek összefonódását eredményezte. Ennek köszönhetően a Seán Patrick Donlan cikkében elemzett spanyol Nyugat-Florida a 19. század elejére francia, brit, spanyol és amerikai terület volt. Miközben lakossága ebben az időszakban nagyrészt angol nyelvű volt, törvényei a spanyol gyarmati jog egyik változata volt. Hasonló módon a szomszédos Orleans amerikai terület lakossága is nagyrészt frankofon volt, de a "kontinentális és angol-amerikai összetevők gumbójának" nevezi. Mindkét területen, mutat rá Donlan, "az elterjedés

- közvetlen és közvetett, formális és informális, folyamatos és szórványos - az őslakosok és az újonnan érkezettek különböző törvényei és normái bonyolult jogi és normatív hibrideket hoztak létre". Ezt a hibriditást dolgozza ki részletesen, szemléletesen illusztrálva, hogy a hibriditás "a törvények és normák folyamatos, többirányú diffúziója által generált örökös keveredési folyamat" terméke.

A 19. század eleji politikai történelem mélyreható átalakulásai, beleértve a láthatatlan méretű imperialista terjeszkedést és az európai nemzetállamok megszilárdulását, előfeltételei voltak a jog centralizációjának és rendszerezésének, amelyet a 19th. századi Európában figyelhetünk meg. A "jogi modernitás" azonban a gyarmati törvények elszaporodását is magával hozta azokban a birodalmakban, amelyek nem tűntek el a világtérképről. Mégis, a nemzeti jogrendek központosításának és rendszerezésének folyamata nem feltétlenül vezetett a nemzeti gyarmati jogrendek közötti, immár egymástól teljesen elszakadt szakadék szélesedéséhez, ahogyan az néha tűnt. Éppen ellenkezőleg, ahogy Jakob Zollmann a 19. század végi és a 20. század eleji német gyarmati jogalkotásról szóló áttekintésében bemutatja, a kialakulás e

A gyarmati rendszerek csak a tanulás és megfigyelés kölcsönös folyamatának termékeként értelmezhetők. Talán még arra is példaértékűek, hogy mit jelentenek az 'összefonódott történetek'. Zollmann bemutatja, hogy a német gyarmati bürokraták milyen nagyfokú figyelmet tanúsítottak más, a német későbbi gyarmatosítóknál jobban megalapozott és tapasztaltabb gyarmatosító hatalmak módszerei iránt. Egyfajta "jogösszehasonlítás mint természetes gyakorlat" keretében ezek a bürokraták, a "transzfer kézművesei" hozzájárultak a más gyarmati hatalmak által kidolgozott jogszabályok és jogi gyakorlatok reprodukálásához és adaptálásához, ami 'az első világháború előtti gyarmati birodalmak jogi-argumentatív és joggyakorlati összefonódásához' vezetett. Zollmann rámutat a német gyarmati közigazgatás és jog megteremtésének lelegejére, amelyet Nagy-Britannia tapasztalatainak szoros figyelembevételével alakítottak ki. A jogalkotás döntő szempontjait illetően a "benszülöttek" státuszára és a német gyarmatokon élő e népek külön büntetőjogára helyezi át a hangsúlyt. Némileg meglepő módon, konklúzióként megállapítja: "Az itt bemutatott forráselemzés alapján bebizonyosodik, hogy nem lehet jelentősen eltérő nemzeti gyarmati jogrendszerek mellett érvélni".

A transznacionális jog és jogtudomány elemzése a 19. és a 20. század elején

A kölcsönös megfigyelés, utánzás és fordítás folyamatai, valamint az "összehasonlító jog mint természetes gyakorlat" értelmében vett figyelemre méltó tevékenység a 19. században és a 20. század elején kialakuló nemzeti vagy nemzetközi normatív rendek kialakulásáról szóló tanulmányokban is megfigyelhető. Ahogy Jürgen Osterhammel német globális történész fogalmazott, ez volt a 'világ átalakulásának' időszaka.¹⁶

A jogtörténész szemszögéből nézve ez volt az az időszak, amikor a nemzeti és a transznacionális jogrendek egyszerre konstituálódtak a nemzetközi kommunikáció intenzívebbé válása révén, amely a jog területén a globális tudás létrehozásának motorja volt.¹⁷ Európán belül, de nem utolsósorban Amerikában is megfigyelhetjük a jogalkotási tevékenység intenzívebbé válását, amelynek figyelembe kellett vennie a helyi,

16 Osterhammel (2009).

17 A 'globális tudás létrehozásának' mechanizmusairól lásd különösen Renn (2014), valamint a következő tanulmányokat
Wendt / Renn (2012).

Az őslakos és gyarmati örökségek, amelyek alapján a nemzetállamok létrejöttek, és amelyek alapján a gazdasági, társadalmi és politikai rendszereikben bekövetkező jelentős változásokkal szembesülő társadalmak számára normatív kereteket hoztak létre. Lindner és Kroppenbergről már az első részben bevezetést nyújt e folyamatokba, Donlan a második részben esettanulmányt mutat be a jogalkotásról a világról, Zollmann pedig az új gyarmati törvények megtervezésének szükségességét mutatja be a kialakulóban lévő afrikai német gyarmati környezetben. Számos, nemrég függetlenné vált területen, például Latin-Amerikában, a jogászok és a politikusok jelentős felelősséggel és kevés felkészültséggel szembesültek. Viszonylag kis csoportok hirtelen funkcionális elit státuszba emelkedtek, akiknek sokoldalúságukat kellett bizonyítaniuk a politikában, a gazdaságban és a diplomáciában. Így a más nemzetállamokkal való összehasonlítás és az azoktól való tanulás pusztán szükségesség volt. A "világnak ez az átalakulása" egyrészt a forradalmak és politikai zavargások, másrészt a technikai újítások és a gyors információáramlás következtében gyorsan változó lehetőségek következtében az elitcsoportok között végbemenő széles körű migrációnak köszönhetően vált lehetővé. A nemzeti jogrendek kialakításának szükségessége, valamint a korábban hosszú időn át a külföldi hatásoktól elzárt területek - mint Japán és Kína - határainak megnyitása felerősítette a jogalkotásról szóló transznacionális kommunikációt, kölcsönös megfigyelés, utazás, diplomácia, tárgyak, információk vagy könyvek cseréje révén.¹⁸

Ebben a részben négy cikk foglalkozik a nemzeti jogrendek kialakulásának kontextusában megírható jogtörténetekkel (Andrés Santos; Parise; Zimmermann; Delbecke). Kettő esettanulmány a korai nemzetközi jog kialakulásáról (Kemmerer; Heimbeck), egy pedig a 20. század elején kialakuló transznacionális tudományos közösséggel foglalkozik (Pifferi). Mindegyikük konkrét esettanulmányokat dolgoz fel, különösen azért, hogy megmutassa, hogyan lehet ezeket a történeteket megírni.

Az első hozzászólásban Francisco J. Andrés Santos a francia *Code Civil* latin-amerikai 'repciójának' szinte klasszikus témájára összpontosít, és megkérdőjelezi e fogalom heurisztikus értékét, amelyet a

18 Lásd ezekről a folyamatokról még Fiocchi / Keller (2014); Halperin (2014); Zhang (2014); Li (2014); Zachmann (2014); Zaffaroni (2014). A transznacionális tudományos közösségeken belüli és a 'transfer kézművesei' közötti tudásteremtési folyamatokat a "globális szellemi történet" címkéje alatt is egyre gyakrabban vitatják, lásd erről most Wendt / Renn (2012); Renn (2014); Renn / Hyman (2012).

egy sajátos európai történelmi helyzet alapján. Mindezt úgy teszi, hogy rekonstruálja, mi történt a 19. századi Latin-Amerikában. Andrés Santos hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a latin-amerikai kodifikációt abban az összetett és heterogén politikai helyzetben értjük meg, amelyből a nemrégiben függetlenné vált államok éppen akkor kerültek ki. A francia kódexek nyelvi, technikai és jogi szempontból minden bizonnyal nagyobb előnyöket kínáltak. A Bonaparte Napóleon iránt érzett csodálat, a Franciaország iránti általános kulturális preferencia és a korai kodifikációk hatalmas presztízse szinte természetessé tette, hogy a francia kódexeket "modellnek" tekintsék. Így voltak olyan korai projektek, amelyek pusztán fordításnak tündtek, míg a kodifikációk úgynevezett "második hulláma" a 19. század második felében komolyabb erőfeszítéseket hozott arra, hogy olyan normatív keretet hozzanak létre, amely működőképes volt azokban a társadalmakban, amelyek számára készültek, és tudatosan támaszkodtak a már létező jogrendekre. A spanyol birodalmi múltban gyökerező hagyományoknak ez a fúziója, valamint az a tény, hogy még a francia polgári törvénykönyv is ugyanezekre a hagyományokra támaszkodott, a forradalmi környezet ellenére, arra készíti Andrés Santost, hogy megkérdőjelezze a "receptióhagyományos fogalmának alkalmazhatóságát a 19th. századi Latin-Amerikában történetekre.

A következő cikkben Agustín Parise közelebbről megvizsgálja az amerikai kontinens polgári jogának kodifikációjára vonatkozó normatív lehetőségek összehasonlítását, fordítását és elfogadását. Mindezt úgy teszi, hogy a 19th. századi amerikai "átviteli mesteremberek" egyik fontos eszközére koncentrál: az ún. Ezek a referenciaművek hozzáférést biztosítottak azokhoz a szövegekhez, amelyekre a jogalkotók kodifikációikban hivatkoztak, ami viszont a jogászok számára lehetővé tette, hogy jobban megértsék a jogalkotók motivációit érveik megfogalmazásában. A szövegek tekintélyét is könnyebb volt megerősíteni a forrásokra való hivatkozással, illetve azokra a hivatkozási pontokra való hivatkozással, amelyekre a jogalkotók támaszkodtak, és amelyek történelmi legitimitációt biztosítottak számukra. Két példát mutat be és hasonlít össze - Charles-Chamilly de Lorimier *Bibliothèque du Code Civil de la Province de Quebec* című, Montrealban 1873-ban kiadott könyvét, valamint Luis V. Varela *Concordancias y Fundamentos del Código Civil Argentino* című, 1873-tól Buenos Airesben kiadott művét -, Parise bemutatja a hasonlóságokat és különbségeket a jogi ismeretek szervezésében az amerikai kontinens északi és déli szélsőségeiben. Az összehasonlító szemléletből kiderül, hogy a joggal szembeni pozitívista hozzáállás, az eklektikus gyakorlat és nem utolsósorban a médiához való korlátozott hozzáférés hogyan tette ezeket a referenciaműveket értékes eszközzé...

a jogászok számára; megnyitották az utat az európai és latin-amerikai darabok kontextusfüggetlen *összekapcsolása* előtt a nemzeti kódexek építése érdekében, amely folyamatot Parise a 'jogi transzfer' fogalmával írta le.

Eduardo Zimmermann előadása folytatja a latin-amerikai jogi kultúráról szóló elmélkedéseket a függetlenség idején, az argentin jogalkotásra, annak transznacionális kontextusára összpontosítva az alkotmányjog területén. Egy lépéssel tovább megy, és hangsúlyozza a helyi feltételek fontosságát az állítólag 'importált' törvények reformja során. Az amerikai alkotmányos doktrína és jogtudomány befogadásáról és adaptációjáról szóló esettanulmányában, amelyet a 19. század második felében argentin jogászok segítettek elő, lenyűgöző és részletes panorámaképet nyújt az ebben az időszakban használt és előállított fordításokról és tankönyvekről, kiemelve, hogy a kialakulóban lévő "liberális alkotmányosság nyelve [...] fokozatosan új alkotmányos kultúrát hozott létre, az eredeti modell és a helyi fordítók által készített számos adaptáció és értelmezés keverékét". Attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy a csere nem lineáris, hanem összetett tudásteremtési folyamat, amelyet a nemzetközi hálózatok, a kommunikációs folyamatok, valamint a helyi viszonyok hoznak létre, Zimmermann újratermeli azt a világot, amelyben ezek a

Az amerikai modelleket olvasták, értelmezték és átalakították. Mindezt annak elemzésével teszi, hogy a XIX. században az argentin politikai elit hogyan érzékelte az amerikai intézményeket, milyen szerepet játszottak a fordítók és fordítók, a nyomdászok és könyvkereskedők, valamint az új alkotmányos szókinccs helyi artikulációja. Záró megjegyzéseiben hangsúlyozza ezeknek a helyi feltételeknek a fontosságát a politikai szemantika kialakulásában: "Az argentin jogászok által készített valamennyi fordításban és tankönyvben bemutatott értelmezésben rejlő "szellem" kifejezetten helyi volt, és egy "globális jogi összefonódásból" táplálkozó alkotmányos kultúrát szült, amelyben az új szövegek az eredeti, külföldi szövegek és a helyi értelmezések egyedi keverékét tükrözték." E kialakuló alkotmányos kultúra egyik legfontosabb kondicionáló momentuma a politika és az általa létrehozott szűrők voltak. Ugyanakkor azonban a liberális republikanizmus politikai nyelve, amelyet a fordítók alkottak meg, meghatározta annak hatókörét, hogy mi volt politikailag lehetséges ezekben a viharos időkben. Összefoglalva Zimmermann kijelenti, hogy a latin-amerikai alkotmányosság tanulmányozása az alkotmányjog területén történő globális ismeretszerzés részeként nemcsak az egyes országok történetének perspektíváját segít denacionalizálni, hanem az alkotmányosság történetének néhány alapvetésének újragondolását is jelenti, amely

a latin-amerikai elitnek az európai és amerikai alkotmányosság "kudarcot vallott importőreként" való megjelenítését vetíti előre.

Az, hogy a globális perspektívák miként változtathatják meg az alkotmánytörténetről alkotott képünket, az a kérdés, amelyet Bram Delbecke vet fel az 1831-es belga alkotmányról és annak a francia alkotmányfejlődéssel összefüggő történetéről szóló cikke elején. Joggal szorgalmazza, hogy a globális szemlélet ne hagyja ki a "régis kontinentális történelmet". Továbbá azt javasolja, hogy az alkotmányok tanulmányozása ne korlátozódjon kizárólag a legtöbb alkotmány közös vonásaira, hanem a különbségeket is hangsúlyozni kell. A "politikai bűncselekmények" Franciaországban kifejlesztett és a belga alkotmányba beépített sajátos kezelése az egyik ilyen eset. Delbecke az intézmény átadásának helyi kontextusának részletes rekonstrukciója lehetővé teszi, hogy bemutassa azoknak a szereplőknek a konkrét motivációit, akik felelősek voltak a politikai bűncselekmények különleges kezelésének az alkotmányba való beillesztéséért. De segít neki abban is, hogy kiemelje azt a tényt, hogy ezt nem lehet csupán személyes tapasztalatoknak és esetleges körülményeknek tulajdonítani. Egy sokkal alapvetőbb fejlemény játszott közre, amely ebben az átadásban láthatóvá válik: a civil társadalom és a politikai intézmények közötti világos különbségtétel artikulálása. Ezt a gondolatot a belga polgári elit egy fiatal csoportja vezette be a belga alkotmányba, akik - ahogy Delbecke hangsúlyozza - egy viszonylag kis ország aszimmetrikus környezetében, a francia kulturális és jogi birodalom perifériáján tevékenykedtek.

Míg a szakasz első négy tanulmánya klasszikusabb területeket - a polgári és az alkotmányjog történetét - vizsgálta, addig Lea Heimbeck egy olyan normatív renddel foglalkozik, amely a 19. század végén alakult ki: a nemzetközi fizetésképtelenségi joggal. Heimbeck bemutatja, hogy a nemzetközi jogászok és kormányok sokáig "eseti alapon, jogi, katonai vagy politikai eszközökkel kezelték az adós ~~új~~ csődjét, hogy a helyzetet a legkönnyebben megoldják", ami még könnyebb feladat volt, tekintve, hogy az adós államok általában nem európai nemzetek, a hitelezők pedig európai szereplők voltak. Három esettanulmány (Egyiptomról, az Oszmán Birodalomról és Venezueláról) szemlélteti, hogy a 19. század végén jelentősen megnőtt a bankcsődökben érintett szereplők száma, ami a normatív szférák egyre összetettebbé válásához "a nemzeti jogrendszerek [...], az önszabályozó rendszerek [...] és a nemzetközi közjog" összefonódtak. Ez a rugalmas rendszer az erős nemzeteket privilegizálta, amelyek sokáig nem voltak érdekeltek egy koherensebb jogi keretrendszer kialakításában. A

e kötet céljaira fontos megjegyezni, hogy a 'jogi hallgatás'a jogtörténet egy vakfoltját tükrözte. Heimbeck tehát megmutatja, hogy a nemzetközi jogról alkotott elképzeléseink még mindig mennyire meghatározzák történeti kutatásainkat, és nem meglepő, hogy sem a nemzeti jogtörténészek, sem a nemzetközi jog története nem foglalkozik ezzel a területtel. Ezért bizonyos értelemben a történetírás továbbra is állandósítja a múlt igazságtalan helyzetét. Mint Heimbeck megállapítja, a nemzetközi jog e vakfoltjainak leküzdése érdekében olyan - globális - jogtörténetre van szükségünk, amely nem korlátozódik a (nemzetközi) jog államközpontú szemléletére, és nyitott az Európán kívüli tapasztalatokra.

A nemzetközi jog történetének államközpontú hagyományainak leküzdése a kiindulópontja Clara részletes és terjedelmes hozzászólásának is, amelynek címe *Entanglements in XVIII and XIXth century India*. A brit Kelet-indiai Társaság és az indiai uralkodók közötti kölcsönhatás rekonstrukciójával Kemme nemcsak egy olyan gazdag területet nyit meg, amelyet a nemzetközi jog történetének hagyományos narratívái általában nem vesznek figyelembe. Bemutatja a politikai logika változását is attól az időszaktól kezdve, amikor a Kelet-indiai Társaság regionális hatalmat halmozott fel Indiában, egészen addig a pontig, amikor a szubkontinens végül a 19. század közepén a brit korona közvetlen adminisztratív uralma alá került. Ez az indiai államok lassú, de folyamatos marginalizálódását eredményezte a nemzetközi jogból. Az európai joggyakorlat univerzalizálásának, és így a 'nemzetközi jog európaizálódásának' központi eszközei az indiai uralkodókkal kötött szerződések voltak. Bizonyos, már korábban is létező közös pontok és az indiai uralkodóknak az európai nemzetközi jog átvételére való egyre nagyobb hajlandósága miatt ezek az uralkodók lépésről lépésre nemcsak a politikai függetlenségükért folytatott harcot adták fel, hanem hamarosan olyan sokat engedtek át abból, amit az európai nemzetközi jog a szuverenitás szempontjából konstitutívnak tartott, hogy végül elvesztették jogi státuszukat. Kemme számára ez a folyamat nem érhető meg anélkül, hogy ne összpontosítanánk az indiai államrendszer összefonódott történetére a korai birodalmi beavatkozással, a Kelet-indiai Társaságon keresztül, államszerű módon eljárva. Ez a hosszú kölcsönhatás tette lehetővé az India feletti brit ellenőrzés későbbi megerősödését. Kemme tehát arra a következtetésre jut, hogy 'nem annyira a normatív rendek összehasonlítása segít abban, hogy az európai nemzetközi jog történetét globális történelmi perspektívába helyezzük, sokkal inkább az összefonódások nyomon követése nyújt ehhez megfelelőbb eszközöket'. Akárcsak a kötetben bemutatott más esettanulmányok esetében, akárcsak Eduardo Zimmermann

hozzájárulás, láthatjuk, hogy a jogtörténet globális perspektívában történő megírásához szükség van a helyi gyakorlatok iránti alapos elkötelezettségre.

Ez a globalizálódó modellek és a helyi fordítások közötti feszültség áll Michele Pifferi "Globális kriminológia és nemzeti hagyomány" című tanulmányának háttérében is, amely a büntetőjog területén a 20harmadik század elején született, és amely ezt a részt zárja. Pifferi a 19. század végén és a 20. század elején a jogtudomány egyik legerőteljesebb nemzetközi mozgalmából indul ki: abból a hullámból, amely a kriminológiát mint tudományos módszert igyekezett meghonosítani. Pifferi azt javasolja, hogy "a kriminológiai tudomány alapvető tételei globális dimenzióval rendelkeztek (legalábbis a nyugati világban), mivel az egyetemes tudományos és haladó ismeretek eszméjén alapultak, de a konkrét jogrendszerekben eltérő módon alkalmazták őket". Függetlenül attól a fontos kérdéstől, hogy valóban feltételezhetjük-e a 'globális dimenzió' létezését (legalábbis a nyugati világban).

- ahogyan én azt javasolnám, hogy ne tegyük - és hogy mit jelent az "alkalmazott", Pifferi meggyőzően mutatja be, hogy a különböző gondolkodásmódok, de az alkotmányjog és a jogi gondolkodás hagyományai is hozzájárultak a differenciálódás folyamatához és a nemzeti sajátosságok kialakulásához ezen a területen, különösen a 20. század első évtizedeiben. Egy jelentős példára, nevezetesen a meghatározatlanság elvéről szóló vitára koncentrálna rekonstruálja, hogy az ebből a vitából eredő állítások hogyan hatottak a hatalommegosztásról szóló fun- damentális elképzelésekre, a *nulla poena sine lege* elvének súlyára, valamint az igazságszolgáltatás és a közigazgatás szerepére. A jog transznacionális dimenziójának esettanulmánya ismét azzal zárul, hogy a globális történelmek helyi perspektívái mellett érvel, és hogy tudatában kell lenni annak, hogy ezek a transznacionálisan keringő eszmék és modellek milyen fordításokon mentek keresztül, amint elkezdtek megvalósítani őket. Általános szükség van arra, hogy e folyamatokkal kapcsolatban nagyobb tudatosságot teremtsünk. De talán még sürgetőbb a globalizálódó normatív rendek világában, amelyben a transznacionális jogegyre nagyobb jelentőséggel bír.

Köszönetnyilvánítás

Az e kötetben való közzétételre kiválasztott hozzászólások a '*Entanglements in Legal History. Conceptual Approaches to Global Legal History*' konferencián hangzottak el, amelyet augusztusban a *Max Planck Institute for European Legal History*-ban (Frankfurt/Main) tartottak, 2012, majd egy ezt követő panelbeszélgetésen a kétévente megrendezésre kerülő

A német jogtörténészek 2012 szeptemberében a svájci Luzernben tartott 39. *Deutscher* Rechtshistorikertagja. A 2011-ben¹⁹ közzétett felhívásunkra reagáltak, és a 2011. év folyamán gyűjtöttük össze és készítettük elő a publikálásra. Nagyon hálás vagyok a *Deutscher Rechtshistorikertag* szervezőinek, különösen Michele Lumini-nak, amiért az európai jogtörténeti közösségek számára fontos esemény keretében teret biztosítottak ezeknek a tanácskozásoknak.

Nagy örömmre szolgál, hogy ez a cikkekből álló sorozat, amelynek középpontjában az a kérdés áll, hogyan írjunk transznacionális jogtörténetet, a frankfurti *Max Planck Institute for European Legal History* által szerkesztett "Global Perspectives on Legal History" című új könyvsorozat első köteteként jelenhet meg. Ez az új sorozat, amely elektronikus formában, nyílt hozzáféréssel (<http://global.rg.mpg.de>) és nyomtatott formában (print-on-demand a szokásos terjesztési csatornákon keresztül) is elérhető, ugyanazt a célt követi, amely a két frankfurti és luzerni konferencia koncepciójának alapjául szolgált: arra ösztönözni a kutatókat, hogy a jogtörténeti kutatásaikban globális perspektívákat vezessenek be.

Ezeknek a cikkeknek a gyűjteménye talán azt mutatja, hogy ez az utópisztikusnak tűnő törekvés már most is rengeteg tudományos alapot tartalmaz. Jelentős kutatások és erőteljes módszertani diskurzusok léteznek, amelyek megalapozzák a szükséges elemzési eszközök kifejlesztését. Amire szükség van, az nem utolsósorban egy olyan intézményi keret, amely segít abban, hogy ezt a történészek és jogtudósok által a világ minden táján létrehozott tudást kicseréljük és összekapcsoljuk a nemzeti intézményi kereteken belül. A könyvsorozat, amelyet ez a kötet indít, szerény hozzájárulás lehet ehhez a célhoz.

Nicole Pasakarnis és Karl-Heinz Lingens, mint mindig, most is nagymértékben hozzájárultak az események megszervezéséhez és az összegyűjtött cikkek közzétételéhez. Mindkettejüknek, valamint a *Max Planck Európai Jogtörténeti Intézet* teljes publikációs osztályának köszönettel tartozom.

19 http://www.rg.mpg.de/de/aktuelles/mitteilungen/i18318_1.cfm.

Bibliográfia

- Allsen, Thomas T. (2011), Pre-Modern Empires, in: **Bentley, Jerry H.** (szerk.), *The Oxford Handbook of World History*, Oxford 2011, 361-378
- Amstutz, Marc (2013), Métissage: A jog formájáról a világtársadalomban, in: *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft* 112,336-360
- Armitage, David (2007), *A függetlenségi nyilatkozat: A Global History*, Cambridge
- Bayly, Christopher A. (2004), *A modern világ születése -1780-1914*, Malden/MA
- Benton, Lauren (2010), *A szuverenitás keresése. Law and Geography in European Empires (Jog és földrajz az európai birodalmakban), 1400-1900*, Cambridge
- Benton, Lauren (2012), Bevezetés. AHR Forum: Jog és birodalom globális perspektívában, in: *AHR: Hispanic American Historical Review* 117,4,1092-1100. *AHR: Hispanic American Historical Review: Hispanic American Historical Review*.1100
- Benton, Lauren, Richard R. Ross (2013), *Jogi pluralizmus és birodalmak, 1500-1850*, New York (NY)
- Berman, Paul Schiff (2012), *Globális jogi pluralizmus. A Jurisprudence of Law Beyond Borders*, Cambridge.
- Brunkhorst, Hauke (2012), *The Co-Evolution of Cosmopolitan and National Statehood: Előzetes elméleti megfontolások az alkotmányosság történeti fejlődéséről*, in: *Cooperation and Conflict* 47, 2, 176-99
- Burbank, Jane, Frederick Cooper (2010), *Empires in World History: power and the politics of difference*, Princeton
- Cairns, John W. (2012), *Nemzeti, transznacionális és európai jogtörténetek: Problémák és paradigmák. A Scottish perspective*, in: *Clio@Themis: Revue électronique d'histoire du droit* 5,1-13
- Clavero, Bartolomé (2005), *Freedom's law and indigenous rights*, Berkeley, Calif.
- Cohen, Jean L. (2012), *Globalizáció és szuverenitás: Cambridge: A jogszerűség, a legitimitás és az alkotmányosság újragondolása.*
- Costa, Pietro (2013), *Reading Postcolonial Studies: Néhány előzetes javaslat a jogtörténeteszek számára*, in: *Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte (ZNR)* 35, 272-282
- Cotterrell, Roger (2006), *Összehasonlító jog és jogi kultúra*, in: **Reimann / Zimmermann** (szerk.) (2006)709.737
- Cotterrell, Roger (2012), *Mi a transznacionális jog?*, in: *Law & Social Inquiry* 37,500-524
- Dannemann, Gerhard (2006), *Összehasonlító jog: Study of Similarities or Differences?*, in: **Reimann / Zimmermann** (szerk.) (2006) 383- *A jogtudományok és a jogtudományok közötti különbségtétel*.419
- Darwin, John (2009), *Writing Global History (or Trying to)*, in: *Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften* 20, 2, , 59-74
- Davis, Natalie Zemon (2011), *Decentering History: Helyi történetek és kulturális átjárások a globális világban*, in: *History and Theory* 50, 188-202
- De Baets, Antoon (2007), *Eurocentrizmus*, in: **Benjamin, Thomas** (szerk.), *Encyclopedia of Western Colonialism since Detroit*1450,, 456-461

- De Jong, Jenny** (2011), Világtörténelem: A Brief Introduction, in: **Jalagin, Seija, Susanna Tavera, Andrew Dilley** (szerk.), *World and Global History. Research and Teaching*, Pisa, 1- 11 <http://www.clioeworld.net/onread/wg/wg22.pdf>
- Dirlik, Alf** (2002), Történelem központ nélkül? Reflections on Eurocentricism, in: **Fuchs, Eckhardt, Benedikt Stuchey** (szerk.), *Across Cultural Borders. Historiography in Global Perspective*, Oxford, 247-284
- Donlan, Sean** (2015), To Hybridity and Beyond: Reflections on Legal and Normative Complexity, in: **Mattar, Mohamed Y., Vernon Valentine Palmer, Anna Koppel** (szerk.), *Mixed legal systems, East and West*, Ashgate (UK) [megjelenés alatt].
- Duara, Prasenijt** (2011), Modern imperializmus, in: **Bentley, Jerry H.** (szerk.), *The Oxford Handbook of World History*, Oxford, 379- The Oxford Handbook of World History, Oxford.395
- Duindam, Jeroen, Jill Harries, Caroline Humfress, Nimrod Hurvitz** (2013), Introduction, in: **Duindam, Jeroen, Jill Harries, Caroline Humfress, Nimrod Hurvitz** (szerk.), *Law and Empires. Ideas, practices, actors*, Leiden, 1- Ideas, practices, actors. 22
- Duve, Thomas** (2012), Von der Europäischen Rechtsgeschichte zu einer Rechtsgeschichte Europas in globalhistorischer Perspektive, in: *Rechtsgeschichte - Jg2012* -20,1871, <http://dx.doi.org/10.12946/rg2/-0018071>
- Duve, Thomas** (2014), Német jogtörténet: In: Nemzeti hagyományok és transznacionális perspektívák: Nemzeti jogi jogtörténet: Nemzeti hagyományok és transznacionális perspektívák, in: *Rechtsgeschichte - Jg2014* -22,1648, <http://dx.doi.org/10.12946/rg22/016-048>
- Duve, Thomas, Joachim Rückert** (2015), Savigny international?, Frankfurt am Main [megjelenés előtt].
- Elliott, John H.** (2006), *Az atlanti világ birodalmi. Nagy-Britannia és Spanyolország Amerikában* 1492-1830, New Haven / London.
- Emmer, Pieter** (2003), A korai globalizáció mítosza: The Atlantic Economy, 1500-1800, in: *European Review* 11,37- *European Review* -47
- Fassbender, Bardo, Anne Peters** (2012), Bevezetés: A nemzetközi jog globális története felé, in: **Fassbender, Bardo, Anne Peters** (eds.), *The Oxford Handbook of the History of International Law*, Oxford, 1-26
- Fiocchi Malaspina, Elisabetta, Nina Keller** (2014), International Law and Translation in the 19th Century, in: *Rechtsgeschichte - Jg2014* -22, -214226, <http://dx.doi.org/10.12946/rg22/214-226>
- Frankenberg, Günter** (szerk.) (2013), *Order from Transfer. Comparative Constitutional Design and Legal Culture*, Cheltenham.
- Glenn, H. Patrick** (2013), *The Cosmopolitan State*, Oxford, A kozmopolita állam.
- Gould, Eliga** (2007), Entangled Histories, Entangled Worlds: The English-Speaking Atlantic as a Spanish Periphery, in: *The American Historical Review* 112, 3, 746-786.
- Graziadei, Michele** (2006), Az összehasonlító jog mint az átvitelések és átvételek tanulmányozása, in: **Reimann /Zimmermann** (szerk.) (2006) 441- **Reimann / Zimmermann** (szerk.) -475
- Gruzinski, Serge** (2001), Les mondes mêlés de la monarchie catholique et autres "connected histories", in: *Annales. Histoire, Sciences Sociales* 56, 1, , 85-117

- Halperin, Jean-Louis** (2014), Az európai normativitás átültetése Indiában és Japánban: történelmi összehasonlítás, in: *Rechtsgeschichte - Jогtörténet* 22, - 150-157, <http://dx.doi.org/10.12946/rg22/150-157>
- Haupt, Heinz-Gerhard** (2001), Összehasonlító történelem, in: **Smelser, Neil J.** et al. (szerk.), *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, vol. 4, Amsterdam, 2397-*International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, vol. 4, Amsterdam, -2403
- Haupt, Heinz-Gerhard, Jürgen Kocka** (szerk.) (2009), *Comparative and transnational history. Közép-európai megközelítések és új perspektívák*, New York, Oxford.
- Hespanha, Antonio Manuel** (2013), Uncommon laws. Törvények a kora újkori birodalom szélsőséges periferiáin, in: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung* 130,180-204
- Hopkins, Anthony G.** (2002), *Globalizáció - Egy napirend a történészek számára*, in:
Hopkins, Anthony G., *Globalizáció a világ történelmében*, London, 1-10
- Ibbetson, David** (2013), Az összehasonlító jogtörténet kihívásai, in: *Paratví jogtörténet* 1,1,1-*Comp- parative Legal History*.11
- Iriye, Akira** (2013), *Globális és transznacionális történelem: Basingstoke: The past, present and future (Múlt, jelen és jövő)*.
- Kennedy, Duncan** (2006), Three Globalizations of Law and Legal Thought: 1850-2000, in: **Trubek, David M., Álvaro Santos** (szerk.), *Az új jog és a gazdasági fejlődés. A Critical Appraisal*, Cambridge, 19-73
- Kirkby, Diane, Catherine Coleborne** (szerk.) (2001), *Law, History, Colonialism. The Reach of Empire*, Manchester
- Kjaer, Poul F.** (2013), Bevezetés, in: **Jurcys, Paulius, Poul F. Kjaer, Ren Yatsunami** (eds.), *Regulatory Hybridisation in the Transnational Sphere*, Leiden, Boston, 1-8
- Koskenniemi, Martti** (2011a), Birodalom és nemzetközi jog: The Real Spanish Contribution, in: *University of Toronto Law Journal* 61,1 , , 1-36
- Koskenniemi, Martti** (2011b), Az eurocentrizmus kezelése, in: *Rechtsgeschichte* 19,152-176
- Koskenniemi, Martti** (2014), Vitoria és mi. Gondolatok a nemzetközi jog kritikai történeteiről, in: *Rechtsgeschichte - Jогtörténet* - 22,119138,<http://dx.doi.org/10.12946/rg22/119-138>
- Letto-Vanamo, Pia** (2011), Towards Global Legal History?, in: **Andersen, Per, Pia Letto-Vanamo** et al. (szerk.), *Liber Amicorum Ditlev Tamm. Jog, történelem és kultúra*, Kopenhagen.311321
- Li, Xiuqing** (2014), The Chinese Repository and Chinese Criminal Law in the Minds of Westerners of the 19th Century, in: *Rechtsgeschichte - Jогtörténet* 22, 158-174, <http://dx.doi.org/10.12946/rg/-22158174>
- Menkel-Meadow, Carrie** (2011), Why and How to Study 'Transnational' Law, in: *University of California Irvine Law Review* 1, -97129, <http://ssrn.com/abstract=1851634>
- Michaels, Ralf** (2006), The Funtional Method of Comparative Law, in: **Reimann / Zimmermann** (szerk.) (2006) 339- **Reimann / Zimmermann** (szerk.) (2006).382

- Middell, Matthias** (2013), From Professionalisation to Global Ambitions: The History of History Writing at the Beginning of the Twenty-First Century, in: *International Journal for History, Culture and Modernity* -1,1,8799, <http://dx.doi.org/10.5117/HCM2013.1.MIDD>
- Moyn, Samuel** (2010), *Az utolsó utópia. Az emberi jogok a történelemben*, Cambridge
- Müller, Thomas** (2014), Globális alkotmányosság történelmi perspektívában: In: A nemzetközi alkotmánytörténet kifinomult eszközei felé: *Global Constitutionalism*, -3,1,71101, <http://dx.doi.org/10.1017/S2045381713000051>
- Osterhammel, Jürgen** (2009), *Die Verwandlung der Welt: Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts*, München
- Paulus, Andreas** (2009), A nemzetközi jogrendszer mint alkotmány, in: **Dunoff, Jeffrey L., Joel P. Trachtman** (szerk.), *Ruling the World? Constitutionalism, International Law, and Global Governance*, Cambridge, 69-91
- Peters, Anne, Klaus Armingeon** (2009), Introduction: Global Constitutionalism from an Interdisciplinary Perspective, in: *Indiana Journal of Global Legal. Tanulmányok*16,2,385 -395
- Petit, Carlos** (2007), Lombroso en Chicago. Presencias europeas en la Modern Criminal Science Americana, in: *Quaderni Fiorentini* 36,801 -900
- Reimann, Mathias, Reinhard Zimmermann** (szerk.) (2006), *The Oxford Handbook of Comparative Law* (Az összehasonlító jog Oxfordi kézikönyve), Oxford
- Renn, Jürgen** (2014), A tudás globalizációja a történelemben és annak normatív kihívásai, in: *Rechtsgeschichte · Jogtörténet* -22,5260, <http://dx.doi.org/10.12946/rjg22/052-060>
- Renn, Jürgen, Malcolm H. Hyman** (2012), The Globalization of Knowledge in History: An Introduction, in: **Jürgen Renn** (szerk.), *A tudás globalizációja a történelemben*, Open Access kiadás, Max Planck Research Library for the History and Development of Knowledge, 15-44
- Ross, Richard J.** (2008), Jogi kommunikáció és birodalmi kormányzás: British North America and Spanish America Compared, in: **Grossberg, Michael, Christopher Tomlins** (szerk.), *The Cambridge History of Law in America, I. kötet, Early America 1580-1815*, Cambridge, 104-143
- Sachsenmaier, Dominic** (2011), *Global perspectives on Global History. Elméletek és megközelítések egy összekapcsolt világban*, Cambridge.
- Sakrani, Raja** (2014), A másik törvénye. Egy ismeretlen iszlám fejezet Európa jogtörténetében, in: *Rechtsgeschichte · Jogtörténet* - 22,90118, <http://dx.doi.org/10.12946/rjg22/090-118>.
- Saunier, Pierre-Yves** (2009), "Transznacionális", in: **Iriye, Akio, Pierre-Yves Saunier** (eds.), *The Palgrave Dictionary of Transnational History*, Basingstoke, 1047-1054
- Seckelmann, Margrit** (2013), Rögös történelem és kémiai reakciók - A konstitúciós transzfer lehetőségéről, in: **Frankenberg, Günther** (szerk.), *Rend az átvitelből. Comparative Constitutional Design and Legal Culture*, Cheltenham, 36- Összehasonlító alkotmánytervezés és jogi kultúra.55

- Sieber, Ulrich** (2010), Jogrend a globális világban - A nemzeti, nemzetközi és magánjogi normák széttöredezett rendszerének kialakulása, in: **Bog- dandy, Armin von, Rüdiger Wolfrum** (szerk.), Max Planck Yearbook of United Nation Law, 14, 1-49
- Sordi, Bernardo** (szerk.) (2013), Storia e diritto, Milano
- Subrahmanyam, Sanjay** (1997), Összekapcsolt történetek: Notes towards a reconfigura- tion of Early Modern Eurasia, in: Modern Asia Studies 31,3,735-762
- Tamanaha, Brian Z.** (2001), A jog és a társadalom általános jogtudománya, New York
- Thornhill, Chris** (2011), Az alkotmányok szociológiája. Alkotmányok és állami legitimitás történeti-szociológiai perspektívában, Cambridge.
- Twining, William B.** (2009), Általános jogtudomány. A jog megértése globális perspektívából, Cambridge.
- Vec, Miloš** (2011), Nemzeti és transznacionális jogi evolúciók - A nemzetközi jog történetének tanítása, in: **Modéer, Kjell, Per Nilsén** (szerk.), How to Teach European Comparative Legal History. Workshop a Lund Egyetem jogi karán 19-20 augusztus Lund2009,,25-38
- Welskopp, Thomas** (2010), Összehasonlító jogtudomány, in: European History Online (EGO), Mainz 2010-12-03, <http://www.ieg-ego.eu/welskoppt-2010-en>.
- Wendt, Helge, Jürgen Renn** (2012), Knowledge and Science in Current Discussions of Globalization, in: **Renn, Jürgen** (szerk.), The Globalization of Knowl- edge in History, Edition Open Access, Max Planck Research Library for the History and Development of Knowledge, 45-72
- Werner, Michael, Bénédicte Zimmermann** (2006), Beyond Comparison: Histoire Croisée and the Challenge of Reflexivity, in: History and Theory 45, 30-50
- Yun-Casalilla, Bartolomé** (2007), "Localism", Global History and Transnational History. A reflexió a kora újkori Európa történészetől, in: Historisk Tidskrift 127,4,659-678
- Zachmann, Urs Matthias** (2014), Does Europe Include Japan? European Normativity in Japanese Attitudes towards International Law, 1854-1945, in: Rechtsgeschichte - Legal History - h22,228243, [http://dx. doi. org//rg/228-10.1294622243](http://dx.doi.org/10.12946/rg22/176-190)
- Zaffaroni, Eugenio R., Guido L. Croxatto** (2014), El pensamiento alemán en el derecho penal argentino, in: Rechtsgeschichte - Jøgtörténet 22, 192-212, <http://dx.doi.org/10.12946/rg22/192-212>.
- Zhang, Zhongqiu** (2014), China's Selection of Foreign Laws for Succession in the Late Qing Dynasty, in: Rechtsgeschichte - Jøgtörténet -22,176190, [http:// dx.doi.org/10.12946/rg22/176-190](http://dx.doi.org/10.12946/rg22/176-190)
- Zumbansen, Peer** (2012), Transznacionális jog, fejlődés, in: **Smits, Jan** (szerk.), Elgar Encyclopedia of Comparative Law, 2nd ed. , 898-925

Tartalomjegyzék

Bevezetés |3

Thomas Duve

Jogtörténeti összefonódások. Bevezető megjegyzések

A transznacionális jogtörténet hagyományai

|29 Thomas Duve

Európai jogtörténet - fogalmak, módszerek, kihívások

67 | Inge Kroppenber, Nikolaus Linder

A nemzet kódolása. A kodifikáció története (poszt)globális perspektívában

101 | Geetanjali Srikantan

A jogtörténet új fogalmi megközelítései felé: Weber vallásszociológiáján keresztül: A "hindu jog" újragondolása

129 | George Rodrigo Bandeira Galindo

Jogi átültetések tér és idő között

Birodalmak és

jog | 151Emiliano J.

Buis

Ősi összefonódások: A görög szerződések hatása a római 'nemzetközi jogban' a narratív transzkulturáció keretei között

187 | Ana Belem Fernández Castro

A jogra épülő transznacionális birodalom: A sevillai 1583
Kereskedelmi Ház kereskedelmi joggyakorlatának esete (-1598)

213 | Seán Patrick Donlan

A piros, fehér és kék színbe gabalyodva: A spanyol Nyugat-Florida
és az Orleans-i amerikai terület, 1803-1810

253 | Jakob Zollmann

Német gyarmati jog és összehasonlító jog, 1884-1919

**A transznacionális jog és jogtudomány elemzése a 19.
és a 20. század elején**

297 | Francisco J. Andrés Santos

Napóleon Amerikában?
Gondolatok a "jogi recepció" fogalmáról a latin-amerikai polgári
jogi kodifikáció fényében

315 | Agustín Parise

A polgári törvénykönyvtárak mint az Európából Amerikába
történő normatív transzferek tükrői: Lorimier tapasztalatai
Quebecben 1871 (189-0) és Varela tapasztalatai Argentínában (18-
731875)

385 | Eduardo Zimmermann

Az "amerikai modell" fordításai a XIX. századi Argentínában: az
alkotmányos kultúra mint globális jogi összefonódás

427 | Bram Delbecke

Modern alkotmányosság és jogátadás: Charte Constitutionnelle
(1830) és a belga alkotmány (1831): A politikai bűncselekmény a
francia Charte Constitutionnelle-ben (1830) és a belga
alkotmányban (1831)

461 | Lea Heimbeck

A jogi csend felfedezése: A globális jogtörténet és az
államcsődök 1854 felszámolása (-9071)

489 | Clara Kemme

Az európai nemzetközi jog története globális perspektívából: Századi Indiában: összefonódások a tizenyolcadik és tizenkilencedik századi Indiában

543 | Michele Pifferi

Globális kriminológia és nemzeti hagyomány: század elején a reformmozgalmak hatása a büntetőjogi rendszerekre

565 | Hozzájárulók